

REPERE METODOLOGICE DE ORGANIZARE
A PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA DISCIPLINELE ȘCOLARE
EDUCAȚIE CIVICĂ ȘI EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE
în anul de studii 2018-2019

I. Preliminarii

Conform *Codului Educației* (2014), idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în „formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate”. În acest scop, Codul Educației stabilește competențele sociale și civice, printre cele 9 competențe-cheie pe care școala trebuie să le formeze elevilor.

Disciplina *Educație civică* constituie disciplina școlară de referință pentru formarea competențelor sociale și civice și, urmare a dezvoltării politicilor curriculare, a fost reconceptualizată și redenumită *Educație pentru societate*, având la bază *Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului* (2010), ce încurajează includerea educației pentru cetățenie și drepturile omului în curriculumul pentru educația preșcolară și învățământul general și profesional. Educația pentru cetățenie democratică (ECD) se concentrează, în primul rând, asupra drepturilor, responsabilităților și participării active, în relație cu dimensiunea civică, politică, socială, economică, juridică și culturală a societății, în timp ce Educația pentru drepturile omului (EDO) are în vedere un spectru mai larg al drepturilor și libertăților fundamentale în fiecare aspect al vieții oamenilor. Aceste domenii educaționale sunt interdependente și se susțin reciproc.

Disciplina *Educație pentru societate* urmează să fie implementată gradual, în anul de studii 2018-2019, în clasele a V-a și a X-a, în baza curriculumului la disciplină, aprobat prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării (MECC) nr.1124 din 20 iunie 2018.

În anul curent de studii, în clasele a VI-a – a IX-a și a XI-a – a XII-a procesul educațional la disciplina *Educație civică* va fi organizat în baza curriculumului la Educația civică, aprobat prin ordinul Ministerului Educației nr.244 din 27.04.2010.

Curriculumul la *Educația civică* (2010) prevede că scopul disciplinei este „...formarea calităților cetățeanului activ și responsabil, promotor al valorilor naționale, general-umane și democratice, capabil să-și asume responsabilitatea pentru propriul destin și destinul comunității”.

Curriculumul la disciplina *Educație pentru societate* (2018) stabilește drept scop „dezvoltarea la elevi a competențelor pentru o cultură democratică”.

Consiliul Europei a aprobat cadrul de competențe pentru o cultură democratică (Consiliul Europei, 2010/2018), care sunt considerate **competențe specifice ale disciplinei Educație pentru societate**, grupate convențional în 4 componente de bază: 1) *valori*; 2) *atitudini*; 3) *abilități*; 4) *cunoștințe și înțelegere critică* (anexa).

Competențele pentru o cultură democratică sunt dezvoltate prin intermediul **abordărilor centrate asupra procesului de învățare**, precum și prin **abordările focalizate pe conținuturile învățării**.

Din abordările axate asupra procesului de învățare, menționăm modelarea într-un mod democratic a atitudinilor și comportamentelor, organizarea democratică a proceselor în sala de clasă, învățarea prin cooperare și în baza proiectului. Aplicarea intercorelată a acestor abordări sprijină elevii **să devină tineri cetățeni, care:**

- cunosc drepturile și libertățile omului și înțeleg condițiile/factorii de care depind acestea (învățarea *despre* democrație și drepturile omului);
- au experiența clasei/școlii ca o microsocietate care respectă libertățile și egalitatea elevilor săi, pregătiți pentru exercitarea drepturilor lor și pentru respectarea drepturilor celorlalți (învățarea *prin* democrație și drepturile omului);
- sunt capabili și încrezători să-și exercite drepturile, cu un simț de responsabilitate matur față de ceilalți și față de comunitatea lor (învățarea *pentru* democrație și drepturile omului).

II. Curriculumul scris/stabilit

În anul de studii 2018-2019, formatul actelor normative școlare de tip reglator, specifice disciplinei școlare **Educației pentru societate/ Educației civice**, (EPS/EC) include:

documentele de curricula enumerate în *Reprele metodologice de organizare a procesului educațional la Educație civică, în anul de studii 2017-2018* (https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_civica_repere_metodologice_rom.pdf);

- Curriculumul la disciplina **Educație pentru societate** pentru învățământul gimnazial și liceal, aprobat prin ordinul MECC nr. 1124 din 20 iunie 2018;
- Metodologia de evaluare prin descriptori la disciplina Educație pentru societate;
- Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2018-2019, aprobat prin ordinul MECC nr. 397 din 29 martie 2018.

Conform Planului-cadru pentru anul curent de studii, EPS/EC face parte din aria curriculară Educație socioumanistică, cu statut de:

- disciplină obligatorie în învățământul gimnazial (clasa a V-a – a IX-a) și în ciclul liceal pentru modelul I, III (clasa a X-a) și pentru modelul IV (clasele a X-a – a XII-a);
- disciplină la alegere în ciclul liceal pentru modelul I (clasele a XI-a – a XII-a), modelul II, III (clasele a XI-a – a XII-a).

III. Curriculumul predat/operationalizat

În vederea implementării prevederilor curriculumului scris, cadrele didactice și manageriale vor asigura organizarea procesului educațional la disciplina școlară EPS/EC în formatul stipulat de Planul-cadru:

- ✓ pentru ciclul gimnazial (clasele a V-a – a IX-a) – 1 oră săptămânal (34 de ore anual);
- ✓ pentru ciclul liceal, administrare conform modelelor din Planul-cadru de învățământ:

Modelul conform Planului-cadru propuse instituțiilor de învățământ	Statutul disciplinei	Clasa/nr. ore		
		X	XI	XII
MODELUL I (Plan-cadru pentru clasa a X-a, ambele profiluri)	Disciplină obligatorie	2		
MODELUL I (Plan-cadru pentru clasele a XI-a – a XII-a, profil REAL)	Componenta variabilă		1	1
MODELUL I (Plan-cadru pentru clasele a XI-a – a XII-a liceale, profil UMANIST)	Disciplină specifică profilului		1	1
MODELUL II. Plan-cadru pentru învățământul liceal (pentru LICEUL TEORETIC cu profil REAL și profil UMANIST)	Disciplină obligatorie	1	1	12

MODELUL II. Plan-cadru pentru învățământul liceal (pentru LICEUL TEORETIC cu profil REAL) – 2.7.1.	<i>Disciplină la alegere</i>	2		
MODELUL II. Plan-cadru pentru învățământul liceal (pentru LICEUL TEORETIC cu profil UMANIST)	<i>Disciplină obligatorie</i>	2		
MODELUL III, profil UMANIST, REAL	<i>Disciplină obligatorie</i>	1		
MODELUL III, profil UMANIST, REAL	<i>Disciplină la alegere</i>		1	1

IV. Aspecte didactice și de management ale procesului educațional la disciplină

La proiectarea și desfășurarea procesului educațional la Educația civică în clasele a VI-a – a IX-a și a XI-a – a XII-a se va respecta reeșalonarea unităților de conținut după cum urmează.

Clasa	Unități de conținut	Nr. de ore
VI	Omul – ființă socială	10
	Societatea democratică	16
	Viața – valoare personală și socială	8
VII	Omul – ființă socială	10
	Societatea democratică	16
	Viața – valoare personală și socială	8
VIII	Omul – ființă socială	8
	Societatea democratică	18
	Viața – valoare personală și socială	8
IX	Omul – ființă socială	7
	Societatea democratică	18
	Viața – valoare personală și socială	9
XI	Omul – ființă socială	8
	Legea – instrument de protecție a persoanei	18
	Viața și sănătatea – valori personale și sociale	8
XII	Omul – ființă socială	8
	Legea – instrument de protecție a persoanei	18
	Viața și sănătatea – valori personale și sociale	8

*Notă: Unitățile de conținut cu un număr modificat de ore sunt indicate în tabel cu litere **Bold**.

Unitatea de conținut *Dezvoltarea personală și orientarea pentru carieră* (ciclul gimnazial)/*Creșterea personală și orientarea pentru carieră* (ciclul liceal) este transferată în conținuturile curriculare ale curriculumului la *Dezvoltare personală* (aprobat prin ordinul MECC nr.1124 din 20.07.2018) și conform Planului de învățământ pentru anul de studii 2018-2019 constituie disciplină obligatorie pentru clasele I – a XII-a.

Orele de Educație pentru societate în clasele a V-a și a X-a vor fi repartizate obligatoriu aceluiași cadru didactic.

În scopul implementării eficiente a prevederilor curriculare, administrația instituției de învățământ va acorda **toată norma didactică la disciplină unui singur cadru didactic**, care are formare inițială la *Educația civică*, precum și la disciplinele din aria curriculară „*Educație socioumanistică*”, și care poate contribui într-un mod autentic la modelarea atitudinilor și comportamentelor și la organizarea democratică a proceselor în sala de clasă, valorizând necondiționat demnitatea fiecărui elev, drepturile omului și diversitatea culturală.

În atenția comunității educaționale a profesorilor de Educație civică, în anul de studii 2018-2019 se recomandă:

- **tema de cercetare la clasă:**

- „Valorificarea activităților de învățare bazate pe proiect în procesul de formare a

competențelor pentru o cultură democratică”;

- **pentru domeniile de extindere a experiențelor didactice și metodologice** pentru Comisiile metodice raionale și a ariei curriculare *Educație socioumanistică* din instituțiile de învățământ secundar general se recomandă analiza experienței didactice prin prisma următoarelor subiecte:

- *Strategii didactice de valorizare a demnității umane, a drepturilor omului și a diversității culturale;*
- *Implicarea elevilor în activități de monitorizare a drepturilor omului/copilului;*
- *Abordări didactice de formare a competențelor civice și sociale;*
- *Formarea competențelor de participare a elevilor la procesul decizional privind toate aspectele care afectează viața copilului în instituția de învățământ;*
- *Formarea comportamentului civic și responsabil prin implicarea în activități de voluntariat;*
- *Proceduri și instrumente de evaluare a competențelor la Educația civică.*

Responsabilii de organizarea procesului educațional la *Educația civică* din cadrul Organelor locale de specialitate în domeniul învățământului (OLSDÎ):

- vor planifica lunar activități de asistență metodică privind implementarea documentelor curriculare la disciplina reconceptualizată;
- vor respecta contextul tematic nominalizat în activitatea de asistență metodică și de monitorizare a implementării curriculumului la EPS în instituțiile de învățământ din subordine.

În anul de învățământ 2018-2019, Concursul republican **Turnamentul în domeniul Drepturilor Copilului/Omului** se va desfășura în conformitate cu *Regulamentul de desfășurare a concursului*, aprobat prin ordinul ME nr. 224 din 23 martie 2016.

OLSDÎ vor asigura:

- desfășurarea etapei locale (septembrie 2018 – ianuarie 2019);
- desfășurarea etapei raionale/municipale (februarie – martie 2019);
- delegarea pentru participare la etapa republicană (aprilie – mai 2019).

V. Contexte didactice de implementare a Curriculumului

Mecanismele de implementare a Curriculumului includ:

- realizarea prevederilor *Curriculumului la disciplină* privind dezvoltarea la elevi a competențelor civice și sociale;
- recomandările din *Ghidul metodologic de implementare a Curriculumului la Educația civică, a Ghidului de implementare a Curriculumului la Educație pentru societate*, luând în considerare nevoile copiilor/adolescenților cu cerințe educaționale speciale;
- aplicarea *Metodologiei de evaluare prin descriptori la disciplina Educație pentru societate*;
- dezvoltarea competențelor civice și sociale prin intermediul abordării transversale și transdisciplinare, repartizând orele după unități de învățare/subiecte controversate, în funcție de obiective, probleme/nevoi reale ale clasei sau ale unui grup de copii, disponibilitatea resurselor educaționale etc. și, nu în ultimul rând, consultând permanent elevii și ținând cont de opinia lor;
- formarea continuă a cadrelor didactice pentru implementarea eficientă a prevederilor curriculare la EPS/EC;
- monitorizarea implementării disciplinelor în instituțiile de învățământ, inclusiv prin oferirea asistenței metodologice de către factorii de decizie, cadrele didactice, părinți, reprezentanții societății civile.

Elementul de noutate, inclus în curriculum, îl constituie *activitățile de învățare în baza proiectului*. Lucrul asupra proiectului este cea mai relevantă abordare pedagogică pentru dezvoltarea competențelor pentru o cultură democratică, deoarece contribuie simultan la achiziționarea atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și înțelegerii critice și la formarea valorilor. De asemenea, proiectul, ca metodă de învățare, poate aborda o temă/subiect într-un mod transcurricular și transdisciplinar, elevii având oportunitatea de a crea propriul produs. Pentru a observa și evalua manifestările competențelor pentru o cultură democratică, se recomandă ca activitățile de învățare bazate pe proiect, în special la treapta gimnazială, să fie realizate în grupuri mici sau de toată clasa.

Activitățile de învățare bazate pe proiect, sugerate în acest curriculum, sunt de 3 tipuri: *centrate pe gestionarea aspectelor la nivelul clasei/scolii*, *centrate pe propunerea de politici publice* (demers, petiție, propuneri pentru modificarea unui regulament, reguli, legi etc.) și *centrate pe servicii în beneficiul comunității și/sau pentru grupurile de persoane aflate în dificultate* (acțiuni de sensibilizare a comunității, acțiuni ecologice, acțiuni de voluntariat etc.).

Caracteristici ale învățării bazate pe proiect:

- focalizarea pe dezvoltarea competențelor;
- selectarea unei probleme provocatoare sau a unei întrebări deschise pentru cercetare;
- cercetare și documentarea problemei/întrebării;
- autenticitate (să rezulte din nevoile unui/unor grupuri de persoane sau ale comunității);
- decizia asupra realizării proiectului aparține grupului de elevi;
- realizarea unui produs care este prezentat și se oferă feedback;
- revizuirea produsului după feedbackul primit de la colegi și profesor;
- reflectare asupra experienței de învățare.

Pași în elaborarea proiectului: identificarea problemelor comunității ce necesită rezolvare; selectarea problemei-cheie; culegerea de informații/date despre problema selectată; elaborarea unei strategii de politică publică sau a unei schițe de proiect; dezvoltarea unui plan de acțiune; completarea portofoliului echipei/clasei cu materiale acumulate la etapele anterioare; prezentarea proiectului/portofoliului; reflecții asupra experienței.

Rolul cadrului didactic în activitățile de învățare în baza proiectului este de a fi facilitatorul procesului de învățare. Elevii urmează instrucțiunile oferite despre fiecare pas/etapă a proiectului, dar conținutul, metodele de lucru, deciziile aparțin în exclusivitate elevilor. Instrumentul de bază al profesorului este întrebarea, nu răspunsul. De asemenea, profesorul va monitoriza și va încuraja elevii să coopereze, să se ajute reciproc, să ofere feedback și să reflecteze asupra celor explorate și asupra modului în care au interacționat între ei.

VI. Sugestii privind proiectarea didactică și evaluarea

În vederea proiectării activității la disciplina *Educație pentru societate*, profesorul va utiliza *Curriculumul la disciplină* (2018), *Ghidul de implementare a curriculumului la Educația pentru societate pentru învățământul gimnazial/liceal* (2018), *Metodologia de evaluare prin descriptori la disciplina Educație pentru societate* (2018) și auxiliarele didactice ale Consiliului European, indicate în lista recomandată în *Reperete metodologie de organizare a procesului educațional la Educație civică pentru anul de studii 2017-2018*.

În vederea implementării calitative a cursului de *Educație pentru societate*, în anul curent de studii, se admite elaborarea graduală a proiectării didactice conform unităților de învățare proiectate în curriculum (clasele a V-a și a X-a). În vederea proiectării activității la disciplina *Educație pentru*

societate, profesorul va utiliza *Curriculumul la Educația pentru societate (2018)*, *Ghidul de implementare a curriculumului la Educația pentru societate pentru învățământul gimnazial și liceal(2018)* și ghidurile de referință ale Consiliului Europei, indicate în compartimentul *Sugestii privind asigurarea didactică*.

La elaborarea proiectului didactic de lungă durată la *Educația civică*, profesorul va utiliza *Curriculumul modernizat (2010)*, *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru învățământul gimnazial*, *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală*, manualul elevului și auxiliarele didactice din lista recomandată în *Reperete metodologie de organizare a procesului educațional la Educație civică pentru anul de studii 2017-2018*.

În acest context, proiectarea demersului didactic se va realiza prin respectarea traseului logic: *competențe specifice – unități de competență – conținuturi/unități de conținuturi – activități de învățare și evaluare*. Pentru fiecare lecție, profesorul va formula obiective operaționale care rezultă din subcompetențele/unitățile de competențe.

În cadrul proiectării de scurtă durată, profesorul va ierarhiza, conform taxonomiei lui Bloom, obiectivele operaționale care vor viza subiectul lecției. În consecință, profesorul va propune sarcini de învățare pentru a determina formarea competențelor specifice și la progresul elevilor.

În alegerea strategiilor didactice, se recomandă utilizarea celor care facilitează învățarea prin experimentarea proprie a unor situații și rezolvarea de probleme, în loc de a primi răspunsurile de la altcineva, inclusiv jocul de rol, studiul de caz, dezbateră, conversația euristică, simularea, exercițiul, algoritmizarea, problematizarea etc.

În atenția comunității educaționale din instituțiile de învățământ general, elevilor și părinților:

Evaluarea la disciplina *Educație civică* (clasele a VI-a – a IX-a și a XI-a – a XII-a) se va realiza prin note.

Evaluarea la disciplina reconceptualizată *Educație pentru societate* (clasele a V-a și a X-a) se va realiza prin descriptorii, în conformitate cu *Metodologia de evaluare prin descriptorii la Educația pentru societate*.

În procesului de evaluare la EPS/EC, cadrele didactice vor ține cont de aspectele metodologice de evaluare a competențelor pentru o cultură democratică, ce oferă informații esențiale profesorului, elevului și părinților despre procesul de învățare, care pot fi folosite pentru a facilita dezvoltarea progresivă a elevului. Evaluarea poate servi unei largi varietăți de **scopuri**, printre care menționăm:

- pentru a obține o descriere și înțelegere a progresului elevilor în dezvoltarea competențelor lor;
- pentru a identifica progresele actuale ale elevilor și obiectivele viitoare ale învățării, astfel încât predarea ulterioară să poată fi adaptată, permițând elevilor să realizeze aceste obiective;
- pentru a identifica dificultățile specifice de învățare pe care elevii le-ar putea întâmpina, astfel încât programul ulterior să poată fi adaptat pentru a ajuta elevii să le depășească.

Evaluarea competențelor este parte componentă a procesului de învățare. Prin urmare, aceasta va reflecta valorile democratice și va împuternici/abilita elevii să acționeze, va respecta întotdeauna demnitatea și drepturile elevului și va fi ghidată de următoarele **reguli generale**:

- Elevii nu trebuie să fie supuși unui stres permanent prin evaluări la nesfârșit.
- Elevii au dreptul la intimitate și confidențialitate, în special în ceea ce privește valorile și atitudinile lor.
- Rezultatele evaluării trebuie comunicate cu precauție, astfel încât să-l încurajeze pe elev să continue următorul nivel de dezvoltare.

- Feedbackul oferit elevilor ar trebui să se concentreze mai degrabă asupra rezultatelor pozitive, decât asupra celor negative.
- Pot exista cazuri și situații în care nu ar trebui efectuate evaluări, deoarece subiectele sunt prea sensibile pentru unii elevi.

Utilizarea descriptorilor

Pentru evaluarea competențelor pentru o cultură democratică, au fost elaborați descriptorii pentru toate cele 20 de competențe. Acești descriptorii oferă un set de descrieri pozitive ale comportamentelor observabile, care indică faptul că o persoană a atins un anumit nivel de experiență într-o anumită competență/într-un anumit grup de competențe. Descriptorii au fost formulați în mod similar cu modul de formulare a „rezultatelor învățării”. Evaluările bazate pe observarea comportamentelor specificate în descriptorii pot dezvălui competențele elevilor, dacă au loc într-o perioadă rezonabilă de timp și în diferite situații. O astfel de evaluare poate indica, de asemenea, unitățile de competență la care profesorii trebuie să mai lucreze și care pot fi folosite la proiectarea activităților de învățare. Cu alte cuvinte, evaluarea bazată pe descriptorii poate fi folosită atât în scop sumativ, cât și formativ.

Metode de evaluare

Există multe metode potențial disponibile de evaluare a valorilor, atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și a înțelegerii critice a elevilor. Acestea includ liste de verificare, fișe de observare, jurnale deschise/închise, jurnal reflexiv, reflecții autobiografice structurate, evaluarea reciprocă, evaluarea observațională, evaluarea în baza proiectului, evaluarea portofoliului etc.

Evaluarea observațională

Profesorul sau un alt evaluator observă comportamentul elevului, pentru a stabili manifestarea unei competențe/unui grup de competențe, în funcție de circumstanțele situaționale în schimbare.

Evaluarea portofoliului

Un portofoliu este o colecție sistematică și cumulativă a materialelor produse de către elev ca dovadă a eforturilor și a competenței sale. Elevul selectează materialele pentru a fi incluse în portofoliu, reflectează și explică relevanța conținutului acestuia. Folosirea portofoliului are un beneficiu suplimentar, permițând elevilor utilizarea materialelor electronice, a fișierelor audio și multimedia. Portofoliul poate fi adaptat nevoilor și capacităților în evoluție ale elevului, programelor și contextelor educaționale.

Evaluarea în baza proiectului

Evaluarea în baza proiectului este parte integrantă a învățării bazate pe proiect. Acesta poate fi folosit pentru a asigura faptul că elevii au o activitate mai largă, nu numai în sala de clasă, dar și în lumea socială, civică sau politică. Pentru a maximiza rezultatele elevilor, proiectele trebuie să se bazeze pe probleme sau situații din viața/comunitatea lor; astfel, proiectele capătă validitate. Proiectele pot fi realizate independent sau în grup și pot solicita elevilor să se angajeze în procesul de luare a deciziilor, de elaborare a unor politici publice, activități de investigare și rezolvare a problemelor ca parte a proiectului.

Jurnale deschise/închise, jurnal reflexiv, reflecții autobiografice structurate

Aceste tehnici de lucru necesită ca elevul să înregistreze și să reflecteze asupra propriului comportament, a învățării și a dezvoltării personale. Înregistrarea produsă este, de obicei, un text scris, dar ar putea include și autoexprimări nonverbale sau lucrări de artă. Reflecțiile pot fi structurate în mod liber de către elev sau pot fi structurate prin utilizarea unui format/algoritm specific, ce a fost conceput pentru a se asigura că reflecțiile oferă dovezi clare privind rezultatele învățării specifice care sunt evaluate.

VII. Sugestii privind asigurarea didactică

În anul de studii 2018-2019, în scopul realizării procesului educațional la EPS/EC, rămân în vigoare sursele didactice enumerate detaliat în *Sugestiile metodologice de organizare a procesului educațional la Educația civică în anul de studii 2017-2018*, lista fiind completată cu materiale-suport ale Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului:

1. Cadrul de Referință al Competențelor pentru o cultură democratică, 3 volume, Consiliul Europei, 2018, www.coe.int/competences

2. *Educație pentru democrație*, volumul I. Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, W. Weidinger. Consiliul Europei, 2010.

3. *A crește în democrație*. Planuri de lecție pentru învățământul primar privind educație pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului, volumul II. Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger. Consiliul Europei, 2010.

4. *A trăi în democrație*. Planuri de lecții în domeniul ECD/EDO pentru nivelul secundar inferior, volumul III, editate de Rolf Gollob și Peter Krapf. Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, Don Rowe, W. Taelman. Consiliul Europei, 2010.

5. *Participarea la democrație*. Planuri de lecție privind educația pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului pentru învățământul secundar superior, volumul IV. Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf. Consiliul Europei, 2010.

6. *Explorarea Drepturilor Copiilor*. Activități didactice pentru clasele I – a IX-a, volumul V. Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger. Consiliul Europei, 2010.

7. *Predarea democrației*. O colecție de modele de educație pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului, volumul VI. Autori: Rolf Gollob și Peter Krapf. Consiliul Europei, 2010.

Nu se admite impunerea elevilor de a procura alte surse de învățare decât cele recomandate regulamentar de către MECC.

*Corina Lungu, consultant principal, Ministerului Educației, Culturii și Cercetării,
Iosif Moldovanu, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului
(CIDDC)*

**Lista sumară
a competențelor care împuternicesc o persoană să participe eficient și adecvat
într-o cultură a democrației**

1. VALORI

Valorile sunt convingeri generale în ceea ce privește obiectivele dezirabile spre care persoanele tind în viață. Acestea motivează persoanele să acționeze și oferă standarde/criterii pentru evaluarea atât a propriilor acțiuni, cât și a celor ale altor persoane; justificarea opiniilor, atitudinilor și comportamentelor; alegerea unei alternative; planificarea comportamentului; încercarea de a-i influența pe alții. Există 3 seturi de valori, care sunt cruciale pentru participarea la o cultură democratică, după cum urmează:

1.1. Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului. Această valoare se bazează pe convingerea generală că toate ființele umane au aceeași valoare, sunt egale în demnitate, au dreptul la același respect și la același set de drepturi umane și libertăți fundamentale și trebuie tratate corespunzător.

1.2. Aprecierea diversității culturale. Această valoare se bazează pe convingerea generală că alte afiliere culturale, variabilitatea și diversitatea culturală și pluralismul perspectivelor, viziunilor și practicilor trebuie privite pozitiv, apreciate și protejate.

1.3. Valorizarea democrației, justiției, echității, egalității și supremației legii. Acest set de valori se bazează pe convingerea generală că societățile trebuie să funcționeze și să fie guvernate prin procese democratice care respectă principiile justiției, echității, egalității și supremației legii.

2. ATITUDINI

O *atitudine* este orientarea mentală generală pe care o adoptă o persoană față de ceva sau cineva (de exemplu, față de o altă persoană, un grup, o instituție, o problemă, un eveniment, un simbol). Atitudinile sunt compuse, de obicei, din 4 componente: o convingere sau o opinie despre obiectul atitudinii, o emoție sau un sentiment față de obiect, o evaluare (pozitivă sau negativă) a obiectului și tendința de a se comporta într-un anumit fel față de acest obiect. Cele 6 atitudini importante pentru o cultură democratică sunt următoarele:

2.1. Deschidere pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii. Deschiderea este o atitudine față de oameni, percepuți ca având alte afiliere culturale decât cele proprii sau față de convingeri, viziuni asupra lumii și practici care diferă de cele ale propriei persoane. Aceasta implică sensibilitate față de curiozitate în legătură cu și disponibilitate pentru a relaționa cu alte persoane și alte perspective asupra lumii.

2.2. Respect. Respectul constă în considerarea pozitivă și stima pentru cineva sau ceva, bazate pe convingerea că au importanță, merit sau valoare intrinsecă. Respectul pentru alte persoane, percepute ca având alte afiliere sau convingeri culturale, opinii sau practici diferite decât ale propriei persoane, este vital pentru un dialog intercultural eficient și pentru cultura democrației.

2.3. Spiritul civic. **Spiritul civic** este o atitudine față de o comunitate sau un grup social din care face parte persoana, care este mai larg decât propriul cerc imediat al familiei și prietenilor. Aceasta implică sentimentul de apartenență la comunitatea respectivă, conștientizarea altor oameni în comunitate, conștientizarea efectelor acțiunilor propriei persoane asupra acestor oameni, solidaritate cu alți membri ai comunității și sentimentul datoriei civice față de comunitate.

2.4. Responsabilitate. **Responsabilitatea** este o atitudine față de propriile acțiuni. Aceasta implică un proces de reflecție asupra propriilor acțiuni, formarea intențiilor de a acționa într-o manieră adecvată moral, realizarea conștientă a acelor acțiuni și responsabilizarea propriei persoane pentru

rezultate.

2.5. Autoeficacitate. **Autoeficacitatea** este o atitudine față de sine. Ea implică convingerea pozitivă în propria capacitate de a realiza acțiunile necesare pentru atingerea anumitor scopuri și încrederea că persoana poate înțelege probleme, poate selecta metode potrivite pentru îndeplinirea sarcinilor, poate trece cu succes peste obstacole și poate face o schimbare în lume.

2.6. Toleranță la ambiguitate. **Toleranța la ambiguitate** este o atitudine față de situațiile care sunt nesigure și se supun multiplelor interpretări conflictuale. Aceasta implică evaluarea acestui gen de situații într-un mod pozitiv și capacitatea de a le face față constructiv.

3. ABILITĂȚI

O *abilitate* este capacitatea de a realiza modele complexe și bine organizate de gândire sau comportament, de o manieră adaptivă, pentru a atinge un anumit scop. Există 8 seturi de abilități cruciale pentru participarea la o cultură democratică, după cum urmează:

3.1. Învățarea autonomă. Abilitățile de învățare autonomă sunt deprinderile necesare pentru a urma, a organiza și a evalua propria învățare în conformitate cu propriile necesități, într-o manieră autodirecționată, fără a fi îndemnat de alții.

3.2. Gândirea analitică și critică. Abilitățile de gândire analitică și critică sunt deprinderile necesare pentru a analiza, a evalua și a face judecăți despre materialele de orice fel (texte, argumente, interpretări, probleme, evenimente, experiențe etc.) într-un mod sistematic și logic.

3.3. Ascultarea și observarea. Abilitățile de ascultare și observare sunt deprinderile necesare pentru a observa și înțelege ce se spune și cum se spune și pentru a observa și înțelege comportamentul nonverbal al altor persoane.

3.4. Empatia. **Empatia** este un set de abilități necesare pentru a înțelege și a se conecta la gândurile, convingerile și sentimentele altor oameni și pentru a vedea lumea din perspectiva altor oameni.

3.5. Flexibilitatea și adaptabilitatea. **Flexibilitatea și adaptabilitatea** sunt abilitățile necesare pentru a ajusta și regla propriile gânduri sau comportamente, astfel încât persoana să poată răspunde eficient și corespunzător la noi contexte și situații.

3.6. Abilități lingvistice, comunicative și plurilingve. **Abilitățile lingvistice, comunicative și plurilingve** sunt deprinderile necesare pentru a comunica eficient și potrivit cu alte persoane care vorbesc aceeași sau altă limbă și pentru a acționa ca mediator între vorbitorii de diferite limbi.

3.7. Cooperarea. Abilitățile de cooperare sunt deprinderile necesare pentru a participa cu succes, alături de alții, în activități, sarcini și asocieri comune și pentru a-i încuraja pe alții să coopereze, în vederea atingerii scopurilor grupului.

3.8. Soluționarea conflictelor. Abilitățile de soluționare a conflictelor sunt deprinderile necesare pentru a aborda, a gestiona și a rezolva conflicte într-o manieră pașnică, prin ghidarea părților implicate în conflict către soluții optime, acceptabile pentru toate părțile.

4. CUNOȘTINȚE ȘI ÎNȚELEGERE CRITICĂ

Cunoștințele constituie informațiile pe care le posedă o persoană, iar *înțelegerea* este conștientizarea și aprecierea sensului. Termenul *înțelegere critică* este folosit pentru a sublinia necesitatea conștientizării și aprecierii sensului în contextul proceselor democratice și dialogului intercultural, pentru a genera o reflecție activă și o evaluare critică a ceea ce este înțeles și interpretat (spre deosebire de interpretarea obișnuită – automată, ireflexivă). Diferitele forme de cunoaștere și înțelegere critică necesare pentru o cultură democratică se încadrează în trei seturi principale, după cum urmează:

4.1. Cunoașterea și înțelegerea critică a propriei persoane. Această competență include

cunoașterea și înțelegerea critică a propriilor gânduri, convingeri, sentimente și motivații și a propriilor afilieri culturale și perspective asupra lumii.

4.2. Cunoașterea și înțelegerea critică a limbii și comunicării. Competența dată include cunoașterea și înțelegerea critică a convențiilor sociale adecvate verbale și nonverbale care funcționează în limba/limbile vorbite de persoană, a efectelor pe care le au diferite stiluri de comunicare asupra altor oameni și a felului în care fiecare limbă exprimă într-un mod unic anumite sensuri cultural împărtășite.

4.4. Cunoașterea și înțelegerea critică a lumii. Aceasta include un volum larg și complex de cunoștințe și înțelegere critică într-o varietate de domenii, incluzând politica, legile, drepturile omului, culturile, religiile, istorie, media, economiile, mediul și durabilitatea.